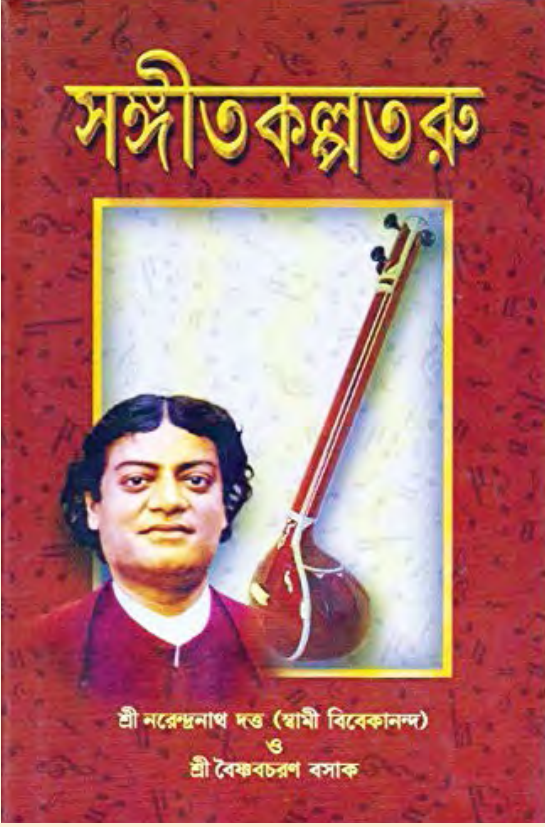

ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ 'ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು'

ಮೂಲ: ಡಾ. ಶರ್ವಾನಂದ ಚೌಧುರಿ

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ: 'ವಿನಾಭ'

“ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು” ಹೊತ್ತಿಗೆ, ಬಂಗಾಲಿ ಗೀತೆಗಳ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಹು ಪ್ರಮುಖ ಕೃತಿ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಬಂಗಾಲಿ ಹಾಡುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಅಸಂಖ್ಯ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಈ ಒಂದು ಪುಸ್ತಕ ಮಾತ್ರ, ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವ ಪರಿಣಿತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಜೀವನದ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖವನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಿದೆ ಎಂದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಲ್ಲ.

ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯ

ನರೇಂದ್ರನಾಥನ ಬಹುಮುಖ ಪ್ರತಿಭೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಈ ಒಂದು ಉದ್ಗಾರ ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಿದೆ: “ಅವನೊಂದು ಅದ್ಭುತ ಭಂಡಾರ. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೊಂದು ವಿಶೇಷ ಗುಣಗಳು! ಅದು ಹಾಡುವುದಾಗಲಿ, ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ನುಡಿಸುವುದಾಗಲೀ, ಬರೆಯುವುದಾಗಲೀ, ವಾಚಿಸುವುದಾಗಲೀ ಅವನದು ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ಒಂದೇ ತೆರನ ಸಿದ್ಧಹಸ್ತ.” ವಿವೇಕಾನಂದರ ಅನೇಕ ಅದ್ಭುತ ಕೌಶಲ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯವೂ ಒಂದು.

ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಂಗೀತಗಾರರಾಗಿದ್ದರೆಂಬುದು ಬಹಳ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿದಿರದು. ಅವರು ‘ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು’ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ವಿದ್ವತ್ಪೂರ್ಣವಾದ ಸುದೀರ್ಘ ಮುನ್ನಡೆಯೊಂದನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದರು ಎಂಬ ಸಂಗತಿ ಇನ್ನೂ ಕಡಿಮೆ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ. ೧೮೮೭ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ಕಂಡ ಈ ಗ್ರಂಥ ೨೦೦೦ರ ಜನವರಿಯಲ್ಲಿ ಮರುಮುದ್ರಣಗೊಂಡಿತು. ಈ ಹೊಸ ಆವೃತ್ತಿಯ ಸಂಪಾದಕರು ಕೊಲ್ಕತ್ತದ ನೇತಾಜಿನಗರ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾದ ಡಾ. ಶರ್ವಾನಂದ ಚೌಧುರಿಯವರು. ಬಂಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಬರೆದ ಲೇಖನದ ಆಂಗ್ಲ ಅನುವಾದ ‘Vedanta Kesari’ ಪತ್ರಿಕೆಯ ೨೦೦೬ರ ಜನವರಿ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ಆಂಗ್ಲಭಾಷೆಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿದವರು ಕೊಲ್ಕತ್ತದ ಭಕ್ತರಾದ ಶ್ರೀಮತಿ ಮಾಲತಿ ಸೇನ್‌ಗುಪ್ತಾ ಅವರು. ಇದರ ಕನ್ನಡಾನುವಾದ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ‘ವಿನಾಭ’ (ವಿಜಯನಾಥ ಭಟ್, ‘ಕೌಂಡಿಣ್ಯ’) ಅವರು ಅವರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಕೃತ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಸಂಸ್ಥೆಯೊಂದರ ಉಚ್ಚ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದು ಈಗ ನಿವೃತ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆಂಗ್ಲ, ಕನ್ನಡ ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ, ಗದ್ಯ-ಪದ್ಯ ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತರಾಗಿರುವ ಅವರು ಮೈಸೂರು ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಆಶ್ರಮದ ಭಕ್ತರು.

ಅವರು ಸ್ವತಃ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಹಾಡುಗಾರರಾಗಿದ್ದರು, ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅಂತಹ ಸಂಗೀತ ಸಾಧನೆಗೆ ಪೂರಕವಾದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ಜನ್ಮತಾಳಿದ್ದರು. ಅವರ ತೀರ್ಥರೂಪರಾದ ವಿಶ್ವನಾಥ ದತ್ತರು ಸ್ವತಃ ನುರಿತ ಉಸ್ತಾದರಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಕಲಿತಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಮಗನಿಗೂ ಬೇಣಿಪ್ರಸಾದ, ಅಹಮದ್ ಖಾನ್‌ರಂತಹ ಖ್ಯಾತ ಸಂಗೀತಗಾರರಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣ ಲಭಿಸುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತದ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯ ಜತೆಜತೆಗೆ ನರೇಂದ್ರನಾಥ, ಮುರಾರಿ ಗುಪ್ತರಿಂದ ಪಖವಾಜ್ ಬಾರಿಸುವುದನ್ನೂ ಬ್ರಹ್ಮಸಮಾಜದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಲ್ಲೊಬ್ಬರಾದ ಕಾಶೀ ಘೋಷಾಲ್‌ರಿಂದ ತಬಲಾವಾದನವನ್ನೂ ಕಲಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಣ್ಣ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಗೀತದ ಮೇಲೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು ಎಂದು ಅವರ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆ ಯನ್ನು ಬರೆದ ಪ್ರಮಥನಾಥ ಬಸು ಅವರು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಮೂದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಆದರೆ, ಆಶ್ಚರ್ಯವೆಂಬಂತೆ, ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರ ಬಹು ಮುಖೀ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಅವರ ಶಿಕ್ಷಣ

ಮತ್ತು ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ದಾಖಲಿಸಿದ ಪ್ರಕಟಣಾ ಪ್ರಪಂಚ ಅವರ ಸಂಗೀತ ಸಾಧನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಗಮನ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಸಂಯೋಜಿಸಿದ್ದರು ಕೂಡ ಎಂದಷ್ಟೆ ದಾಖಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆದರೆ ಸಂಗೀತದ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗಿದ್ದ ಅಪಾರ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಐತಿಹಾಸಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವರು ಸಂಗೀತ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಕೊಡಮಾಡಿದ ವಿಶೇಷ ಕೊಡುಗೆ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗಿದ್ದ ಅಜ್ಞಾನ ಎಷ್ಟು ಖಂಡನೀಯವೆಂದರೆ ಅವರ ಅಪೂರ್ವ ಸಂಗ್ರಹಣೆಯಾದ 'ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು' ಕೃತಿ ಮೊದಲ ಆವೃತ್ತಿಯ ನಂತರ ೧೧೨ ವರ್ಷಗಳಿಗೂ ದೀರ್ಘಕಾಲ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೇ ನಾವು ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಮರುಮುದ್ರಣ ಮಾಡಿದ Ramakrishna Mission institute of Culture ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಚಿರಋಣಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಪುಸ್ತಕ ಮರುಮುದ್ರಣದಿಂದ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಾರದಿದ್ದರೆ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರ ಜೀವನದ ಒಂದು ಬಹು ಮುಖ್ಯ ಮಗ್ಗಲು ಕತ್ತಲಲ್ಲೇ ಹೂತುಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು, ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಬಂಗಾಳೀ ಗೀತೆಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯೂ ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅಷ್ಟು ಸಣ್ಣ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಸಂಗೀತದ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ವಿಚಾರಗಳ ಪಕ್ಷತೆ ಯಾರನ್ನೂ ಅಚ್ಚರಿಗೀಡು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಸ್ವರ್ಗೀಯ ರಬೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಗೋರರೊಬ್ಬರನ್ನು ಹೊರತು ಪಡಿಸಿದರೆ ಅಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತದ ಬಗ್ಗೆ ಅಷ್ಟು ಪ್ರೌಢ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಅವರ ಸಮಕಾಲೀನ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬೇರೊಬ್ಬರಿಲ್ಲ ಎಂದು ನಮಗೆ ಮನದಟ್ಟಾಗಿದೆ.

ಕೃತಿ

ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾಗ ಅವರು ಇನ್ನೂ ೨೩ರ ಎಳೆಯ ವಯಸ್ಸಿನ ನರೇಂದ್ರನಾಥ ರಾಗಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಂದರೆ ಇದು ಸುಮಾರು ೧೮೮೬ರ ಇಸವಿ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಚಿರಸಮಾಧಿಯ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಮೊದಲು ಅಥವಾ ಅನಂತರ. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪುಸ್ತಕ ವ್ಯಾಪಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ವೈಷ್ಣವ ಚರಣ ಬಸಕ್ ಅವರು ಈ ಪ್ರಯತ್ನದ ಕೊನೆಯ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನರೇಂದ್ರ ನಾಥನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡರು. ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಅವರು ಸಂಪಾದಿಸಿದರೂ, ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರ ಉದ್ದಾಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವ ಅವರ ವಿಚಾರ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆಗಳ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಕಡೆಗಣಿಸುವುದು ವೈಷ್ಣವ ಚರಣನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ೧೮೮೭ರಲ್ಲಿ ಈ ಪುಸ್ತಕ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಬೆಳಕು ಕಂಡಿತು.

ಈ ಪುಸ್ತಕವು ನರೇಂದ್ರನಾಥರು ಬರೆದ ಸುಮಾರು ೯೦ ಪುಟಗಳಷ್ಟು ದೀರ್ಘವಾದ 'ಸಂಗೀತ ಓ ವಾದ್ಯ' (ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತ ವಾದ್ಯಗಳು) ಎಂಬ ಪ್ರೌಢ ಪ್ರಬಂಧದೊಂದಿಗೆ ಆರಂಭ ಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅದರ ನಂತರ ಬರುವುದು ಹಾಡುಗಳು ಮತ್ತು

ಕೊನೆಯಲ್ಲೊಂದು ಅನುಬಂಧ - ಸುಮಾರು ೧೭ ಗೀತಕಾರರ ಹೃಸ್ವ ಪರಿಚಯದೊಂದಿಗೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಈ ತೆರನ ವಿದ್ಯಾಸದ ಹಿಂದೆ ಕೇವಲ ನರೇಂದ್ರನಾಥರ ಸಂಗೀತದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಪ್ರಭಾವವಲ್ಲದೆ ಬೇರೇನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ನಮಗೆ ಮನದಟ್ಟಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಸಂಗೀತದ ಎರಡು ಮುಖಗಳಾದ ಮನರಂಜನೆ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರ ಇವೆರಡರ ಬಗೆಗೂ ಅವರು ಕೊಟ್ಟ ಸಮಾನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ನಾವು ಮನಗಾಣಬೇಕು. ಇದು, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಂಗೀತದ ಚೊಚ್ಚಲ ಅಭ್ಯಾಸಿಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ಬರೆದ ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಪೂರ್ವ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ದಂತಿರುವ ಈ 'ಸಂಗೀತ ಓ ವಾದ್ಯ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದು, ಆರಂಭಿಕರಿಗೆ, ಮೊದಲು ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೂಲ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಆ ಹಾಡನ್ನು ಹಸ್ತಾಂತರಿಸುವ ಮೊದಲು ಆ ಹಾಡಿನ ಹಿಂದಿರುವ ಚರಿತ್ರೆಯ ಮೇಲೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಶ್ರಮಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಹಾಡುಗಳ ಸಂಕಲನ ಇವೆರಡೂ ಈ ಪುಸ್ತಕದ, ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಪೂರಕವಾದ ಅಭಿನ್ನ ಅಂಶಗಳು. ಈ ಮೊದಲು ಬೆಳಕು ಕಂಡ 'ಸಂಗೀತ ತರಂಗ', 'ಸಂಗೀತರಾಗ ಕಲ್ಪದ್ರುಮ', ಅಥವಾ 'ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ಗೀತಮಾಲಾ' ಇತ್ಯಾದಿ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಹಾಡುಗಳ ಸಂಕಲನದ ಜತೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿನ ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಬಗೆಗಿನ ಚರ್ಚೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಆರಂಭಿಕ ಕಲೆಗಾರರರ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಅಗತ್ಯವಾಗಿರುವ ಮೂಲತತ್ವಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವಲ್ಲಿ 'ಸಂಗೀತ ಓ ವಾದ್ಯ'ದಷ್ಟು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿಲ್ಲ. ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ, ಆರಂಭಿಕ ಅಭ್ಯಾಸಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವಂತೆ ಹಾಡುಗಳ ಸಂಕಲನದ ಜತೆಗೆ ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಬಗೆಯೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತಹ ಪ್ರವಚನಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಇನ್ನೊಂದು ಪುಸ್ತಕ 'ನವ ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು' ಕೃತಿಯನ್ನು ಬರೆದ ಕೃಷ್ಣಧನ ವಿದ್ಯಾಪತಿಗೆ, 'ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು' ಕೃತಿಯು ಆಕರ ಗ್ರಂಥವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು.

ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತದ ವಿಸ್ತಾರ ಬಗೆಗೆ

ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರಿಗೆ ಸಿದ್ಧಿಸಿದ ಒಳನೋಟ

ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸಮಗ್ರ ಪುನರುಜ್ಜೀವನವು ಬಹಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾದ ಕೆಲಸ ಎಂದು ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರು ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದರೂ, ಅವರು ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇನೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಆಧುನಿಕ ಅಭ್ಯಾಸಗಳಿಗೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗುವಂತೆ ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಚಾರ ಅಷ್ಟೇ ಅವರ ಸದ್ಯದ ಗುರಿಯಾಯಿತು. ಸಂಕುಚಿತ ಮನೋಭಾವದ ಮತ್ತು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕತೆಗೆ ಅನಗತ್ಯ ಶರಣು ಬಿದ್ದು ಒದ್ದಾಡುವ ತಥಾಕಥಿತ ಉಸ್ತಾದ ಅಥವಾ ಸಂಗೀತ ಗಾರರ ಮೊಂಡುತನವನ್ನು ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ವಿರೋಧ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರ ವ್ಯಕ್ತಿವಿಶೇಷಣವೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ

ವಾಯಿತು. ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ “ಇಂತಹ ಕುರುಡು ಆಚರಣೆ - ಸಕ್ಕರೆಯ ಮೂಟೆಗಳನ್ನು ಹೊರುವ ಕತ್ತೆಗಳಂತೆ ಅಥವಾ ಅಗ್ರೇಸರನನ್ನು ಕುರುಡು ಕುರುಡಾಗಿ ಹಿಂಬಾಲಿಸುವ ಕುರಿಮಂದೆಯಂತೆ.” ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತವಾದ ಅಥವಾ ಅಂಧಾನುಕರಣೆಯನ್ನು ಅವರು ಎಂದೂ ಮೆಚ್ಚುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನೇ ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರು ಆರಂಭಿಕ ಅಭ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವರಗ್ರಾಮ(ವ್ಯಾಪ್ತಿ) ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಜ್ಞಾನ, ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಶ್ರುತಿ ಜೋಡಿಸುವುದು, ಸ್ವರ ಸಾಧನ (ಕಂಠ ತರಬೇತಿ), ಪಕ್ಕವಾದ್ಯಗಳ ನಿಯಮಗಳು ಮತ್ತು ಅಂತಹ ಇತರ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ‘ಸಂಗೀತ ಓ ವಾದ್ಯ’ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಹೇಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಅದೇ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಗೀತ ಕಲಾ ಸಾಧನೆಯ ಬಗ್ಗೆ, ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರಿಗಿದ್ದ ಸ್ವತಂತ್ರ ವಿಶಾಲ ಮತ್ತು ಸತರ್ಕ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ನಾವು ಅರಿತು ಕೊಳ್ಳಲು ಈ ಕೃತಿಯು ತುಂಬಾ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಆ ಕಾಲದ ಪಟ್ಟಭದ್ರರು ಮತ್ತು ದುರಭಿಮಾನದಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಉಸ್ತಾದರ ಬಗೆಗೆ ಅವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ವಿರೋಧ ಒಂದು ಸ್ವಾಗತಾರ್ಹ ಕ್ರಾಂತಿ ಗೇನೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಹಮತ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರಬೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಗೂರರಿಗೂ ಉಸ್ತಾದರ ದೋಷಖಂಡನೆಯ ತೀವ್ರತೆಯ ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರನ್ನು ಸರಿಗಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ: “ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲಾ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದು ಕಾಣಬರುವ ಮಡುಗಟ್ಟಿರುವ ಸ್ವತಂತ್ರ ಚಿಂತನೆಯ ಹರಿವು ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರರಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮನೋಧರ್ಮದಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮ ಭೂತಕಾಲದ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಮೀರಿಸುವುದು ಎಷ್ಟಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬ ನಂಬುಗೆ ಬಲವಾಗಿ ಬೇರೂರಿದೆ. ಅಜ್ಞಾನವೇ ಅಂತಹ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಅಪೂರ್ವ ರಾಗರಾಗಿಣಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರಿಗೆ ಯಾವ ಚಿಂತೆ, ಚಿಂತನೆಗಳು ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಗಳಾಗಿದ್ದವು ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಲು ಯತ್ನಿಸದೆ, ಕೇವಲ ಅವರು ನಮಗಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದುದಷ್ಟನ್ನೇ ಅನುಷ್ಠಾನಿಸಿದರೆ ಸಾಕೆನ್ನುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಮ್ಮ ಯೋಚನೆಗಳು ಘನೀಕರಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ, ವಾಯುವ್ಯ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಷ್ಟೇ ಸಂಗೀತ ಸಾಧನೆ ವಿಶಾಲವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಬಹುತೇಕ ಗೀತರಚನೆ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನಿ ಭಾಷೆಗಷ್ಟೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಲೆಗಾರರು, ಯಾವುದೇ ಗೀತೆ ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಗೀತೆಯೆಂದು ಹೇಳಲೇ ಆಗದು ಎನ್ನುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಬಂಗಾಳಿ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಅದೇ ರಾಗ ಮತ್ತು ತಾಳಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡಿದರೂ ಅದು ಅಧಃಪತನವೇ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂಥವ

ರಿಗೆ ಸಂಗೀತಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೂಲಭೂತ ಪ್ರಾಥಮಿಕತೆಯ ಅರಿವೇ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ... ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಖ್ಯಾತಿಗಳಿಸುವ ಧಾವಂತ; ಸಾರ್ವಜನಿಕರು ಬಂಗಾಳಿ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಲಾರರು ಮತ್ತು ಉಸ್ತಾದರ ಪಾಳೆಯ ಅಂತಹ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಕೀಳಾಗಿ ಕಂಡಾರು ಎಂಬ ಹೆದರಿಕೆ. ಆದರೆ ಈಗ ಈ ಪಕ್ಷಪಾತದ ಪರದೆಯನ್ನು ಸೀಳಿ ಎಸೆಯುವ ಕಾಲ ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿದೆ ... ಖಯಾಲ್ ಗಳನ್ನು ಬಂಗಾಳಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಹಾಡಲಾಗದು? ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹಾಡಲು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಬಂಗಾಳಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಯೋಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ದ್ರುಪದ್‌ಗಳು ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಯ ದ್ರುಪದ್‌ಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಕೀಳು ಮಟ್ಟದ್ದಾಗಿವೆಯೇ? ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಸಂಗೀತ ಸಾಧನೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಬಲ್ಯಗಳಿಸಿದರೆ, ಬಂಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ರಾಗರಾಗಿಣಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ, ಹಾಡಬಲ್ಲವಾದರೆ, ಅದು ಹಿಂದೀ ಹಾಡುಗಳನ್ನೂ ಬಂಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಡಲು ಪ್ರಚೋದಿಸುವ ಕಾಯಕಕ್ಕೆ ನಾಂದಿ ಯಾಗಬಲ್ಲದು...”

ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಆನಂದದ ಉಗಮಸ್ಥಾನವೇ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದಾದ, ಎಲ್ಲಾ ದುಃಖಮಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲೂ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಒದಗಿಸಬಲ್ಲ ಮತ್ತು ಭೌತಿಕ ಬಂಧನಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಕರುಣಿಸಬಲ್ಲ ಸಂಗೀತಕಲೆ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಮೂಲಭೂತವಾದಿಗಳಾದ ಉಸ್ತಾದರ ಕಪಿಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೊರಬಾರದಷ್ಟು ನಿರ್ಬಲವೇ?

೧೯ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ, ಸಂಗೀತಕಲೆಯನ್ನು ತಥಾಕಥಿತ ಉಸ್ತಾದರ ಬಿಗಿ ಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸಿ, ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿ ಅದರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಅನೇಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವರಲಿಪಿ ಅಥವಾ ಸ್ವರಾಂಕದ ಪದ್ಧತಿ ಆವಿಷ್ಕಾರ ಬಹು ಪ್ರಮುಖವಾದುದು. ಆಧುನಿಕ ಸಂಗೀತ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರ ಮೋಹನ ಗೋಸ್ವಾಮಿಯವರಿಂದ ಮೊದಲು ಪರಿಚಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಗೀತಗಾರರೂ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸಿ ಗೌರವಿಸಿದ ಈ ತಂತ್ರವನ್ನು ‘ಸಂಗೀತ ಓ ವಾದ್ಯ’ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಅಂತೆಯೇ ೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಗೀತದ ಬೆನ್ನೆಲುಬಾಗಿದ್ದ ಸ್ವರಮೇಳ (harmony) ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರ ಮೇಲೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತ್ತು. ಕೃಷ್ಣದನ ಬಂದೋಪಾಧ್ಯಾಯ, ದಕ್ಷಿಣಚರಣ ಸೇನ್, ಪ್ರಮೋದ್ ಠಾಕೂರ್ ಮತ್ತಿನ್ನಿತರರು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯ ಸ್ವರಮೇಳವನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ಸಾಧನೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಅತ್ಯಾಧುನಿಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನೂ ‘ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು’ ಕಡೆಗಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ‘ಗ್ರಾಮ’ ಅಥವಾ ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತದ ಸ್ವರಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ

ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರು ಈ ಸ್ವರಮೇಳದ ಖಚಿತವಾದ ರೂಪರೇಷೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿದರು. ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಅವರು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವಾಗ ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತದಲ್ಲೂ ಅಂತಹ ಸ್ವರಮೇಳದ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಸ್ವರಲಿಪಿ ಮತ್ತು ಸ್ವರಮೇಳಗಳಂತಹ ಪ್ರಸ್ತುತ ವಿಕಸನ ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯತ್ತ ಬೊಟ್ಟು ಮಾಡುವಾಗಲೂ, ವಾದ್ಯಸಂಗೀತಕ್ಕೆ — ಅದರಲ್ಲೂ ತಾಳ ವಾದ್ಯಗಳಿಗೆ — ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರು ಅರ್ಹ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದರು. ‘ಸಂಗೀತ ಓ ವಾದ್ಯ’ ಪುಸ್ತಕದ ಪೂರ್ವಭಾಗವನ್ನು ಹಾಗೆ ಹೆಸರಿಸುವಾಗ ಅದರಲ್ಲಿದ್ದ ಸಂಗೀತ ಪದವು ಗಾಯನ, ವಾದ್ಯಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯಗಳ ಸಂಯೋಗ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದಾದರೂ, ವಾದ್ಯ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಜೋಡಿಸಿ. ನಮೂದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆ ಮಹಾ ಪ್ರಬಂಧವು ವಿವಿಧ ತಾಳಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ‘ಶೇಕ’ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ‘ಪ್ರಕ್ರಮಣಿಕೆ’ಗಳು ಮತ್ತು ‘ಬೋಲ್ ಎಸ್ತಾರ’ಗಳ ಅನುಸೂಚಿಗಳಿಂದ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ೧೮೭೩ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿತವಾದ ‘ಮೃದಂಗ ಮಂಜರಿ’ಯಲ್ಲಿ ಸುರೇಂದ್ರ ಮೋಹನ ರಾಕೂರರು, ಮೃದಂಗ ನುಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಬೇಕಾಗಿರುವ ಚೌತಾಳ ಮೊದಲಾದ ೧೮ ತಾಳಗಳನ್ನು, ಅವುಗಳ ಪ್ರಕ್ರಮಣಿಕೆಗಳ ಸಹಿತ ಸಂಕಲಿಸಿ ಒದಗಿಸಿದ್ದರು. ‘ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು’ವಿಗಿಂತಲೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಪ್ರಕ್ರಮಣಿಕೆಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಏಕಮೇವ ಸಂಕಲನದ ‘ಮೃದಂಗ ಮಂಜರಿ’ ಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ಕೃತಿ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಖಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗದು. ೧೮೮೯ರಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ‘ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು’ ಪ್ರಕಾಶಿತಗೊಂಡ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾದ ‘ಸಂಗೀತ ಪ್ರವೇಶಿಕಾ’ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅನೇಕ ತಾಳ ಮತ್ತು ಪ್ರಕ್ರಮಣಿಕೆಗಳು ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರುವಿನಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾದ ಪ್ರಕ್ರಮಣಿಕೆಗಳ ಯಥಾಪ್ರತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಸಂಕಲನಕಾರರಾದ ಮುರಾರಿ ಗುಪ್ತ ಅವರು, ತಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವಾಗ ‘ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು’ವನ್ನು ಒಂದು ಋಣಮೂಲ ಗ್ರಂಥವೆಂದು ಎಲ್ಲೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ.

‘ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು’: ಒಂದು ಪಕ್ಷಿನೋಟ

ಇದುವರೆಗೆ ಆ ಪುಸ್ತಕದ ಪೂರ್ವಭಾಗವನ್ನು ಪರಾಂಬರಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರು ಸಂಗೀತದ ವಿವಿಧ ಮಗ್ಗುಲುಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿದಂತೆಯೇ, ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ, ‘ಸಂಗೀತ ಸಂಗ್ರಹ’ ಭಾಗದಲ್ಲೂ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರು ಕೆಲವೇ ಗೀತೆಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ವಿಶಾಲ ವಿಷಯ ವೈವಿಧ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧಕರಾಗಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಮನುಷ್ಯನ ಭಾವುಕತೆಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ಯಾವತ್ತೂ ಕಡೆಗಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂಕಲನಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಡು

ಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಕಾರ್ಯ ಚುರುಕಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರು ಬಾರಾನಗರ ಮಠವನ್ನು ಸಂಸ್ಥಾಪಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಿದ್ದರು. ಅಂದರೆ ಅವರು, ತಮ್ಮ ಕುಟುಂಬ ಪರಿಜನ ರೊಂದಿಗಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಸಮಕಾಲೀನ ಬ್ರಹ್ಮೋ ಅಥವಾ ಕ್ರಿಸ್ತೀಯ ಪ್ರಚಾರಕರಂತೆ ಕೇವಲ ಭಕ್ತಿಗೀತೆಗಳನ್ನು ಆಯ್ದು ಕೊಳ್ಳದೆ ಅವರು ಮಾತೃಭೂಮಿ, ಪ್ರೀತಿ ಪ್ರೇಮ, ಇತಿಹಾಸ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ — ಇಂತಹ ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳ ನೋಟಗೊಂಡ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಇಂತಹ ಮನೋಧರ್ಮದ ಪ್ರತೀಕವೆಂಬಂತೆ ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಇತರ ಗೀತ ಸಂಗ್ರಹಗಳಾದ ‘ವಿಶ್ವ ಸಂಗೀತ’, ‘ಗೀತ ರತ್ನಮಾಲಾ’, ಅಂತಹ ಪ್ರಕಾಶನಗಳು ಭಕ್ತಿಸಂಗೀತದಿಂದ ತೊಡಗಿದರೆ, ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರ ಸಂಗ್ರಹವು ದೇಶಭಕ್ತಿ ಪ್ರಧಾನ ಗೀತೆಗಳಿಂದ ತೊಡಗಿತ್ತು. ‘ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು’ ಸಂಗ್ರಹವು, ೧೭೬ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಿಕ್ಕಿದ ಸಂಯೋಜಕರು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ಪ್ರೀತಿಪ್ರೇಮಾಧಾರಿತ ಹಾಡುಗಳು, ಪುರಾಣದ ಕಥಾನಕಗಳು, ದೇಶಭಕ್ತಿಯ ಗೀತೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೊಸೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಗೀತೆಗಳ ಅದ್ಭುತ ಸರಮಾಲೆಯೇ ಆಗಿದೆ.

‘ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು’ ಮತ್ತು ಅಂತಹ ಇತರ ಸಂಗ್ರಹ ಗ್ರಂಥಗಳ ತುಲನಾತ್ಮಕ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ನಡೆಸಿದಾಗ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸ್ವತಂತ್ರ ವೈವಿಧ್ಯತೆ ಹಾಗೂ ಪರಸ್ಪರ ಸಾಮ್ಯತೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ನವಕಾಂತ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯವರ ‘ಸಂಗೀತ ಸಂಗ್ರಹ’ (೧೮೮೨) ಮತ್ತು ‘ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತ ಮುಕ್ತಾವಲಿ’ (೧೯೧೧ ಆಬ್ಲಿಜ) ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರುವಿಗಿಂತ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಕಟವಾದ ಸಂಗ್ರಹಗಳು — ಇವುಗಳಿಂದ ಹಲವಾರು ಹಾಡುಗಳು ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣಾನಂದರ ‘ಸಂಗೀತರಾಗ ಕಲ್ಪದ್ರುಮ’ ದಿಂದ ಕೇವಲ ಮೂರು ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಹಾಡಿನ ಸಂಯೋಜಕರ ಹೆಸರನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲಾಗಿದೆ. ‘ಸಂಗೀತರಾಗ ಕಲ್ಪದ್ರುಮ’ ಒಂದು ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿದ್ದರೂ, ‘ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು’ನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿರುವ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಆಯುವಾಗ ಅದರ ಪ್ರಭಾವವೇನೂ ಹೇಳುವಷ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ, ಅದರಲ್ಲಿ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪೋಣಿಸಿ ಶ್ರುತಪಡಿಸಿದ ರೀತಿ ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರುವಿನ ‘ನಾನಾ ವಿಷಯಕ ಸಂಗೀತ’ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಒರಿಯಾ, ಅಸ್ಸಾಮಿ, ಸಂತಾಲಿ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಮಾದರಿಯಾಗಿತ್ತೆಂದು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು.

‘ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು’ (೧೨೯೪ Beng) ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುವ ಮುನ್ನ ‘ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತ ಮುಕ್ತಾವಲೀ’ (೧೨೯೧ Beng) ಒಂದೇ ಬಂಗಾಲಿ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಏಕೈಕ ಪ್ರಕಟಣೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅದರಿಂದಾಗಿಯೇ ಆ ಪುಸ್ತಕದಿಂದ ೫೧ ಗೀತರಚನೆ ಕಾರರ ೯೩ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ‘ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು’ವಿನಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆ ಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಹಿಂದಿನ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣೆಯಾಗಿದ್ದ ಹಲವು ರಚನಾಕಾರರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಕೆಲವು ಭಾವಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಹೊಸ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ‘ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತ ಮುಕ್ತಾವಲೀ’ಯಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗಗಳ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ‘ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು’ವಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದೂ ನಿಜಕ್ಕೇ. ಎರಡರಲ್ಲೂ ಹಾಡುಗಳ ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾದರೂ, ಎರಡೂ ಪುಸ್ತಕಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರಭಕ್ತಿಯ ಗೀತೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಎರಡೂ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿರುವ ಭಕ್ತಿ ಸಂಗೀತದ ಹಾಡುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಉಳಿದಲ್ಲ ವರ್ಗಗಳ ಹಾಡುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಗಿಂತ ಅಧಿಕವಾಗಿದೆ.

ಹೀಗಿದ್ದರೂ, ‘ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು’ವಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿರುವ ಭಕ್ತಿ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿನ ವೈವಿಧ್ಯತೆ, ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ (ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜ, ಶಾಕ್ತ, ವೈಷ್ಣವ, ಬಾವುಲ್, ದೇಹತ್ತತ್ವ, ಕ್ರಿಸ್ತಿಯ, ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಇತ್ಯಾದಿ) ಎಲ್ಲಾ ಮತಪಂಥಗಳ ಭಾವೈಕ್ಯತೆಯನ್ನು ಸಮಷ್ಟಿ ಕರಿಸುತ್ತ, ಆ ಕಾಲದ ಉಳಿದಲ್ಲ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳನ್ನು ಮೀರಿಸಿದೆ. ಇದರ ಪ್ರಭಾವ, ಇದರ ನಂತರ ಬಂದ ಇತರ ಸಂಗ್ರಹಗಳ ಮೇಲೆ ಬೀರಿರುವುದರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವೇನಿಲ್ಲ.

ಇದರಲ್ಲಿನ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾದ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮತ್ತು ಚರಿತ ಸಂಗೀತ (ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಾಡುಗಳು) ದಂತಹ ಭಕ್ತಿಗೀತೆಗಳು. ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಉದಯವಾದ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಸುತ್ತ ಹೆಣೆದ ಬಂಗಾಲಿ ಹಾಡುಗಳ ಹೊಸ ತೊಂದು ಶ್ರೇಣಿಯನ್ನೇ ‘ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು’ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತು.

‘ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು’ವಿನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಗೀತೆಗಳ ಜತೆಜತೆಗೆ ಪ್ರೇಮ ಗೀತೆಗಳು ಇರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಮೊದಮೊದಲು ‘ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತ ಮುಕ್ತಾವಲೀ’ಯಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಗೀತೆಗಳು ಜತೆಜತೆಯಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಸಮಾಜದ ನೇತಾರನಾಗಿದ್ದ ನಬಿಕಾಂತ ಚಟ್ಟೋಪಾಧ್ಯಾಯರಿಗೆ ಪ್ರೇಮಗೀತೆಗಳು ಸುತರಾಂ ಹಿಡಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ‘ಮುಕ್ತಾವಲೀ’ಯ ಎರಡನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಅವರಿಂದ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಅವರೇ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ‘ಗ್ರಾಮ್ಯ ಸಂಗೀತ’ವನ್ನು ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಿದರು. ಇಂತಹ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ನಾವು ಕಲ್ಪತರುವಿನ ಮುಖ್ಯ ಕಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಅದರ

‘ನಾನಾ ವಿಷಯಕ ಸಂಗೀತ’ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ‘ಗ್ರಾಮ್ಯಗೀತೆ’ಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ‘ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು’ವಿನ ನಂತರ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾದ ‘ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತ ಮುಕ್ತಾವಲೀ’ಯ ಭಾಗ ೧ ಮತ್ತು ೨ನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಸಂಯುಕ್ತ ಅಪ್ರತಿಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳಿ ಹಾಡುಗಳು, ಜತೆಜತೆಗೆ ಹಿಂದೀ ಗೀತೆಗಳು, ದ್ರುಪದ ಖಯಾಲ್ ಮತ್ತು ದ್ರುಪದಗಳು ಬಂಗಾಳಿ ಹಾಡುಗಳ ಜತೆಗೇ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದೊಂದು ಭಾರತದ ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ, ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಗೀತೆಗಳ ಶ್ರೀಮಂತ ಸಂಕಲನವಾಗಿತ್ತು. ನಂತರ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದ ಬಂಗಾಳಿ ಗೀತೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೀ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿರುವ ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆಗೆ ‘ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು’ವಿನ ಬ್ರಹ್ಮ ನರೇಂದ್ರನಾಥನಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತದ ಮೇಲಿದ್ದ ಮಮತೆಯೇ ಮೂಲ ಪ್ರಚೋದನೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು.

ಹಾಡುಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ‘ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು’ ತೋರಿಸಿದ ನವೀನ ವಿಚಾರ ಸರಣಿ ಸಂಗೀತ ಸಂಯೋಜಕರ ವಿಚಾರಕ್ಕೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿದೆ. ಜಯದೇವನಿಂದ ತೊಡಗಿ ರವೀಂದ್ರನಾಥರವರೆಗೆ ಸುಮಾರು ೧೭೬ ಸಂಗೀತ ಸಂಯೋಜಕರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ಹಲವಾರು ಹೆಸರುಗಳು ‘ಸಂಗೀತ ರಾಗ ಕಲ್ಪದ್ರುಮ’, ‘ಸಂಗೀತ ಸಂಗ್ರಹ’, ‘ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತ ಮುಕ್ತಾವಲೀ’ ಮತ್ತಿತರ ಮುನ್ನಿನ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿದೆ. ಅಂತಹರಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಮಹನೀಯರನ್ನು ‘ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು’ ವಿಸ್ತೃತ ವರ್ತುಲಕ್ಕೆ ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತು ಮತ್ತು ಅವರಲ್ಲಿ ಹಲವರಿಗೆ ಇದು ಸಂಗ್ರಹ ವೊಂದರಲ್ಲಿ ಲಭಿಸಿದ ಪ್ರಥಮ ಅವಕಾಶ. ಇಂತಹ ಮಹನೀಯರಲ್ಲಿ ಭರತ ಚಂದ್ರರ ಹೆಸರನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬೇಕು. ‘ಸಂಗೀತಸಾರ ಸಂಗ್ರಹ’ ಭಾಗ ೨ರ (೧೩೦೫, ಬಂಗಾಳಿ ಶಕ) ಸಂಪಾದಕರಾದ ಹರಿಮೋಹನ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರು ಪುಸ್ತಕದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ: “ಮೊತ್ತಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಭರತಚಂದ್ರರ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ನೂರ್ ಮತ್ತು ತಾಲ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅವರ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಬಂಗಾಳದಾದ್ಯಂತ ಜನರು ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚಾಗಿ ರಸಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿ ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಾಡಬಹುದೆಂದು ಅಶಿಸಲಾಗಿದೆ.” ನಿಜಕ್ಕೂ, ಭರತ ಚಂದ್ರರ ನೂರ್ ಮತ್ತು ತಾಲ್‌ಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಯೋಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಹಾಡುಗಳು, ಇದಕ್ಕೂ ಬಹು ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ‘ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು’ವಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದು, ಬಹುಶಃ ಅವುಗಳು ಒಂದು ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದುದು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಇರಬೇಕು.

ಹೇಗೆ ಭರತಚಂದ್ರರು ಮಧ್ಯಕಾಲದ ಬಂಗಾಳಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ‘ಮಂಗಲಕಾವ್ಯ’ ಪ್ರಕಾಶದ ಕೊನೆಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಹಾಗೆಯೇ ಬಿಹಾರಿಲಾಲರು ಅರ್ವಾಚೀನ ಬಂಗಾಳಿ ಗೀತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹರಿಕಾರರಾಗಿದ್ದರು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಅವರಿಬ್ಬರ

ಗೀತೆಗಳನ್ನು 'ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು'ವಿನಲ್ಲಿ ಜತೆಜತೆಯಾಗಿ ಕೊಡ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಗೀತರಚನಾಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಆಧುನಿಕತೆಯನ್ನು ಸುಮಧುರವಾಗಿ ಮೇಳೈಸುವ ಕೆಲಸ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಅವರು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕತೆಗೆ ಮನ್ನಣೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಭರತಚಂದ್ರರ ಎರಡೇ ಎರಡು ಹಾಡುಗಳಿದ್ದು, ಬಿಹಾರಿಲಾಲರ ೧೬, ಅಂದರೆ ರಾಮಪ್ರಸಾದರ ಹಾಡುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ (೧೧)ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಜಾಸ್ತಿ ಇರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರುವಿನ ಸಂಪಾದಕರ ಮನೋಧರ್ಮ ಹಾಡುಗಳ ಆಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಗತಿಪರವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ನಿರ್ವಿವಾದ. ೧೯ನೇ ಶತಮಾನ ಮತ್ತು ೨೦ನೇ ಶತಮಾನದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಯಾವುದೇ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲೂ ಬೇರೆಯವರ ಕೃತಿಗಳ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಹಾರಿಲಾಲರ ಕೃತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಅಷ್ಟು ವಿಪುಲವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಕೇವಲ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡ ಕೃತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಧರಿಸುವುದಾದರೆ 'ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು'ವಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡ ರಚನೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಿಹಾರಿಲಾಲ ಆರನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ತರುಣ ರವೀಂದ್ರನಾಥರು ರಚಿಸಿದ ಹನ್ನೊಂದು ಹೊಸ ಹಾಡುಗಳೂ ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಮೂಲಕ ಬೆಳಕು ಕಂಡವು. ಅವರು ಬರೆದರೆನ್ನಲಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಹಾಡು (ದೇಖೋರೇ ಜಗತ್) ನಿಜವಾಗಿ ಜ್ಯೋತೀಂದ್ರನಾಥರೇ ಬರೆದುದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬಿಹಾರಿಲಾಲ ಮತ್ತು ರವೀಂದ್ರನಾಥರ ರಚನೆಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಈ ಸಂಗ್ರಹವು ಆಧುನಿಕ ಹಾಡುಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಮಹತ್ವವು ಮನದಟ್ಟಾಗಿದರೂ, ಹಾಡುಗಳ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ರಚನೆಯ ಆಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಒಲವು ಈ ಪುಸ್ತಕದ ವಿಶೇಷತೆಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಪುಸ್ತಕದ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಸಕಾರಾತ್ಮಕ ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಅದರ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟುತನ. ಹಳೆಯ ಬಂಗಾಳಿ ಹಾಡುಗಳ ಸಂಗ್ರಹಗಳು ಅನೇಕ ವಿದ್ವರೂ, ಒಂದೇ ಅಂಕದಲ್ಲಿ, ಸುಮಾರು ೬೪ರಷ್ಟು ಹಾಡುಗಳು ಮತ್ತು ಅದರ ಕರ್ತೃಗಳ ಸ್ವರವೈವಿಧ್ಯತೆಯಿಂದ ಗಮನಿಸಿದರೆ 'ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು'ವಿಗೆ ಸಾಟಿಯಾದ ಪ್ರಕಾಶನವೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳಿ ಗೀತೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹದ ಸಮಗ್ರತೆಯ ಕುರುಹಾಗಿ ಈ ಪುಸ್ತಕವು ವಿಶೇಷ ಬೇಡಿಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು; ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಬೆಳಕುಕಂಡ ಬಂಗಾಳಿ ಗೀತೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲೇ ವಿರಳವೆನ್ನಬಹುದಾದ, ಒಂಬತ್ತು ತಿಂಗಳ ಕಿರುಅವಧಿಯಲ್ಲೇ ಮೂರು ಬಾರಿ ಮರುಮುದ್ರಣಗೊಂಡ ಏಕಮೇವ ಪುಸ್ತಕ 'ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು' ಎನ್ನುವುದು ಒಂದು ಸರ್ವಕಾಲೀನ ದಾಖಲೆಯೇ ಸರಿ.

ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇತ್ತೀಚೆಗಿನ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳು

ಆದರೆ ಅದರ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನರೇಂದ್ರನಾಥರ ಸಹಯೋಗಿ ವೈಷ್ಣವ ಚರಣ ಕೆಲವು ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ

ದುದೇ ಅಲ್ಲದೆ ಪುಸ್ತಕದ ಹೆಸರನ್ನು 'ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು'ವಿನಿಂದ 'ವಿಶ್ವಸಂಗೀತ'ಕ್ಕೆ ಬದಲಾಯಿಸಿ, ನರೇಂದ್ರನಾಥರ ಹೆಸರಿನ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನೇ ಸಂಪಾದಕನೆಂದು ಪಲ್ಲಟಗೊಳಿಸಿದ. ಪುಸ್ತಕದ ಜಾಹೀರಾತಿನಲ್ಲಿ "ಇದು 'ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು'ವಿನ ಪರಿಷ್ಕೃತ, ನವೀಕರಿಸಿದ ಮತ್ತು ವಿಸ್ತೃತ ರೂಪವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು'ವಿನ ಮುದ್ರಣವನ್ನು ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ" ಎಂದೂ ವೈಷ್ಣವ ಚರಣ ಘೋಷಿಸಿದ. ಹೀಗೆ 'ಸಂಗೀತ ಕಲ್ಪತರು' ಪ್ರಸಾರದಿಂದ ಕಣ್ಮರೆಯಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ, ಸಂಗೀತ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರು ನೀಡಿದ ಅಮೂಲ್ಯ ಕೊಡುಗೆಯು ಜನಮನದಿಂದ ಮಾಸಿಹೋಯಿತು. ಅದರೆ, ಅದೃಷ್ಟವಶಾತ್, ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಿಷನ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಆಫ್ ಕಲ್ಚರಲ್ ಅನಿರತ ಶ್ರಮದ ಫಲವಾಗಿ, ಸುಮಾರು ೧೧೨ ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಈ ಪುಸ್ತಕದ ನವೀನ ಮುದ್ರಿತ ಪ್ರಕಾಶನ ನಮಗೆ ಸಿಗುವಂತಾಗಿದೆ. ಡಾ. ಶರ್ವಾನಂದ ಚೌಧುರಿಯವರಿಗೆ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸಂಪಾದಿಸುವ ಸೌಭಾಗ್ಯ ದೊರೆಯಿತು. ೨೭ ಫೆಬ್ರವರಿ ೨೦೦೦ ದಿನಾಂಕದಂದು ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಖ್ಯಾತಿಯ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾನ್ ಪಂಡಿತ್ ರವಿಶಂಕರ್ ಅವರು ಸಂಸ್ಥೆಯ ವಿವೇಕಾನಂದ ಸಭಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಲೋಕಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಸಮಾರಂಭದ ನಂತರ ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಬಗ್ಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಸಕ್ತಿಯ ಪ್ರವಾಹ ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿತೆಂದರೆ ಇದರ ನೂತನ ಆವೃತ್ತಿಯ ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣದ ಪ್ರತಿಗಳು ಕೇವಲ ಮೂರು ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲೇ ಮುಗಿದು ಹೋದವು. ಚರಿತ್ರೆಯ ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿಯಿಂದ ದೀರ್ಘಕಾಲ ಸರಿದು ಹೋದ ಈ ಪುಸ್ತಕ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಆ ವಾಹಿನಿಗೆ ಮರಳಿದಂತಾಯಿತು.

ಮಹಾನ್ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚೇತನದ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಬಹುಮುಖ ಪ್ರತಿಭೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಸಂಗೀತ ವೈದ್ವ್ಯ, ಅವರ ಅಸೀಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಒಂದು ಕಿರು ಮಗ್ಗುಲಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದು ಈ ಪುಸ್ತಕ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. *

ಶಬ್ದ-ಬ್ರಹ್ಮ

ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ನೇರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಸ್ವಾಮಿ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: "ನೋಡು, ನೀನು ಭಜನೆ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಬೇಕು. ಸಂಗೀತದ ಮೂಲಕವೂ ಭಗವಂತನನ್ನು ಸೇರಬಹುದು ಎಂಬುದನ್ನು ನೀನು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೋ. ಸಂಗೀತವು 'ಶಬ್ದ-ಬ್ರಹ್ಮ'ವೇ ಆಗಿದೆ. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಧ್ಯಾನದ ಮೂಲಕ ಇದನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ."

(Edith D. Tipple, 'What the Disciples Said About It', Kolkata, Advaita Ashrama, 2015, p.384.)